

שינוי דוקטרינה ומימוש לחימה היברידית בסוריה: מרכזי הפיוס הרוסיים והניסיון להשפיע על תדמיתה של רוסיה בעולם, רס"ן אלכסיי ינקובסקי

במשך עשרות שנים הייתה בריתה המועצות אחת ממעצמות העל שהכתיבו את הקצב בעולם. ניצחונה על הצבא הגרמני במלחמת העולם השנייה העצים את כוחה וחיזק את מעמדה בזירה הבינלאומית. ב־1991 הגיעה תקופה זו לקיצה. הסיבות המרכזיות להתפרקותה של בריתה המועצות נבעו מהקשיים הכלכליים שנוצרו בעקבות המלחמה הקרה, שאיתן לא הצליחה הממשלה להתמודד. רבים טוענים שזו השנה שבה רוסיה מצאה את עצמה "על הברכיים". מאז, מחפש העם הרוסי מנהיג שיחזיר אותה לגדולתה, לימיה כצארית. מההתפרקות הגוש הסובייטי ועד 1999 הייתה רוסיה בשפל מוסרי, כלכלי ותרבותי, ניתן להגיד שרוסיה הייתה שרויה בכאוס פוליטי מוחלט.¹ השינוי החל כאשר ולדימיר פוטין קיבל את הנשיאות מבוריס ילצין, שכשל בניהול המדינה. פוטין, שהחל את דרכו כאיש קג"ב וטיפס בסולם הדרגות, האמין שרוסיה צריכה לחזור לימיה כמעצמה עולמית שלוקחת חלק חשוב בניהול העולם כולו. מתחילת שלטונו ועד 2008 לערך ניסתה רוסיה לבנות עצמה מחדש ועסקה בבניית מוסדות השלטון, בשיפור הכלכלה ובהחזרת הביטחון הלאומי והביטחון האישי לתושביה. בין 2008-2012 קיבל מדבדב את משרת הנשיאות ופוטין הפך לראש הממשלה, עם זאת רבים טוענים שגם בקדנציה של מדבדב, פוטין הוא זה שהנהיג את המדינה.²

החל ב־2012 שינתה רוסיה את גישתה הפסיבית והפכה תקיפה ומשפיעה יותר בזירה הבינלאומית. עם חזרתו של פוטין לכהונתו השלישית, הביא עימו הנשיא גישה בעלות נטיות אימפריאליסטיות בנוסח שאפיין את מנהיגיה הדגולים של רוסיה הצארית. במובן זה ענה פוטין על רצונות כבושים של העם הרוסי שציפה שמדינתו תחזור להיות אימפריה חובקת עולם כפי שהייתה בעבר הלא רחוק.³ רוסיה החלה לפעול ולבלוט בזירה הבינלאומית והתחילה לתפקד כמעצמה שנותנת משקל נגד להגמוניה של ארצות הברית.⁴ זאת בשונה מהגישה הרכה יותר שבה נקטו הנשיא

¹ דימה אדמסקי, "ההתערבות הרוסית בסוריה – לקחים אסטרטגיים לרמה המערכתית", עשתונות, 13, נובמבר 2016.

² T. Snyder, "The road to unfreedom", *The Guardian*, April 2018

³ יורי גנקין, "אנשי העשור ג'ורג' ווי' בוש וולדימיר פוטין", סיקור ממוקד, ינואר 2010.

⁴ אולנה בגנוימולדבסקי, "מדיניות החוץ של רוסיה במזרח התיכון: ללא שינוי ניכר באופק", עדכון אסטרטגי, כרך 15, גיליון 4 (2014), עמ' 109-119.

גורבצ'וב שפירק את ברית-המועצות וגם הבא אחריו בוריס ילצין. פוטין יצא בכמה הצהרות שבהם הוא האשים את ארצות-הברית בכך שלא הצליחה לנצח את הטרור האסלאמי הקיצוני, ועל כך שהמערכת הבין-לאומית נמצאת במשבר כלכלי מתמשך ובאיי-ציבות שלטונית. פוטין טען שארצות-הברית אחראית על קידום מהפכות בארצות המזרח הקרובות לרוסיה וזאת כדי להגדיל ולחזק את השפעתה על האזור ובכך להחליש את מעמדה ואת השפעותיה של רוסיה.⁵

ב-2014 עשתה רוסיה את המעשה החריג הראשון שכוון כלפי שכנותיה. במבצע בזק צבאי ומדיני סיפחה רוסיה לעצמה את חצי האי קרים וזאת בניגוד לדין ולחוק הבין-לאומי. בתגובה לכך גינו האו"ם וארצות-הברית את מעשיה והטילו על רוסיה סנקציות רבות. למרות הסנקציות המשיכה רוסיה בגישתה והתערבה במלחמת האזרחים באוקראינה, בערים שגובלות לרוסיה. על אף שהסנקציות פגעו משמעותית בכלכלת רוסיה, פוטין לא עצר. מלחמת האזרחים בסוריה גרמה לרוסים לחוש בחוסר נוחות על אף שלא קיים גבול בין המדינות, יש גם הטוענים שרוסיה חשה איום ממשי על ביטחונה הלאומי.⁶ האיום נבע מהאסלאם הרדיקלי שהופיע מחדש בסוריה ובמדינות נוספות באזור המזרח התיכון.

חששו העיקרי של הנשיא פוטין היה מכך שהמוסלמים הסונים שחיים ברוסיה יושפעו מההקצנה הדתית הראדיקלית של ארגונים, כגון המדינה האסלאמית, שאליו התגייסו גם מוסלמים שהגיעו מרוסיה. הזירה הסורית שסבלה מוואקום, בשל חוסר מעורבות ארצות-הברית בהנהגתו של הנשיא אובמה, יצרה הזדמנות פז בעבור רוסיה. להתערבות הרוסית בסוריה היו כמה מטרות. מטרתה העיקרית הייתה העמקה וחיזוק השפעתה במזרח התיכון וחזרתה לזירה הבין-לאומית כמעצמת-על שיש להתחשב בעמדותיה, הסמויה שבהן היא הפגנת יכולות ובחינה של יכולות צבאית חדשות שהיו בהתעצמות גדולה מסוף 2008.⁷

עם פרוץ מלחמת האזרחים בסוריה, נתנה רוסיה לממשל הסורי סיוע צבאי עקיף שהתבטא בהספקת נשק וסיוע מדיני שהתבטא במתן גיבוי למשטר אסד בדיוני מועצת הביטחון. עליית מדרגה בתמיכתה של רוסיה באסד הגיעה בסוף 2015, כאשר שתי המדינות חתמו על הסכם שמאפשר לרוסיה נוכחות צבאית מלאה ללא הגבלות של כמות הכוחות וזמן השהות. תוצאות ההסכם לא איחרו לבוא. הבסיס הראשון

⁵ שי הר-צבי, "שובו של הדב הרוסי למזרח התיכון", עיונים בביטחון המזרח התיכון 120 (2016).

⁶ אדמסקי, ההתערבות הרוסית בסוריה.

⁷ הר-צבי, שם.

שהוקם היה בסיס של חיל האוויר והמפקדה הראשית באזור לטקיה, בסיס "חמימים". בסיס זה היה הראשון מסוגו מכיוון שהוא הכיל חיילים רוסים בלבד. מבסיס זה יצא חיל האוויר הרוסי למאות הפצצות על ארגוני הטרור ועל הארגונים הסוררים שלחמו במשטר אסד.⁸ לתוך סוריה החלו לזרום כוחות שבשיאם כללו עשרות מטוסי קרב, כטב"מים, מסוקים, מערכות הגנה מתקדמות, מערכי ל"א, טנקים, ארטילריה, ספינות קרב, צוללות וכמה אלפי חיילים. רבים טוענים שתסריט זה היה ידוע מראש. הסיבה לכך היא מלחמת אפגניסטאן שהחלה ב-1979 שאליה נכנסה רוסיה בהדרגה כפי שהיא נכנסה לסוריה. יש הטוענים שרוסיה חזרה בכך על אותן הטעויות שעשתה באפגניסטאן אך אחרים מתעקשים על כך שפוטין פעל נכון ומילא את הוואקום המעצמתי שנוצר בסוריה.⁹

המלחמות האחרונות שבהן השתתפה רוסיה ציירו לה תדמית של מדינה אגרסיבית, תוקפנית, שנלחמת ללא רחמים, תדמית זו החמירה את מצבה את ומיצובה הפוליטי בזירה הבין-לאומית. רוסיה מאשימה את רשתות התקשורת הזרות אשר יוצרות לה תדמית זו. בשני העשורים האחרונים עושה רוסיה מאמץ גדול כדי לשנות תדמית זו.¹⁰

אנשי אקדמיה רבים לא חוסכים ביקורת על התדמית הרוסית. אחד המבקרים הגדולים של פוטין לדוגמה, טוען שהאליטות של רוסיה ובראשם הנשיא פוטין אינם מעוניינים כלל בשגשוג ובשקט עולמי, משום שסכסוכים אזוריים תורמים להמשך שליטתם. למרות תדמית זו, לאחר דיכוי מרבית הארגונים הסוררים בסוריה, התמקדה רוסיה בהשלטת סדר וביישום מדיניות והסכמי הפיוס שהושגו ע"י "המשולש האסטני".¹¹

מאמר זה בוחן כיצד מממשת רוסיה את דוקטרינת הלחימה ההיברידיית לאחר סיום עיקר המהלכים הצבאיים במלחמת האזרחים בסוריה. כחלק ממיצובה כמעצמה

⁸ (Российская газета — Федеральный выпуск № 7102) – העיתון הרוסי – הוצאה פדרלית מס' 7102. כתבה על הבסיס הרוסי בחמימים
<https://www.gazeta.ru/army/2016/02/23/8088779.shtml>

⁹ דני אורבך, פוטין בכל הפינות: מה הסיכויים של רוסיה במזרח התיכון. (2015).

¹⁰ Л.Р. Рустамова (2018)- МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ «МЯГКАЯ СИЛА» ВО ВЗАИМООТНОШЕНИЯХ ФРГ И МУСУЛЬМАНСКОГО МИРА, С 144-151, – ל.פ. רוסקמובה, יחסים בינלאומיים, כוח רך והיחסים בין רוסיה והעולם המוסלמי.
¹¹ צבי מגן, שרה פיינברג וורה מיכלין-שפיר, "רוסיה בעימות בין הזירה הפנימית לזירה הבינלאומית", **עדכן אסטרטגי** כרך 19, גיליון 3 (אוקטובר 2016). –

רוסיה לקחה על עצמה למעשה את האחריות על מימוש הליך הפיוס במדינה הסורית. כדי לייצב ולממש את הליך הפיוס, הקימה רוסיה כמה "מרכזי שלום" ברחבי סוריה. עם סיומה של המערכה הצבאית בסוריה, החלה רוסיה להציג את צידה הפייסני, צד שאינו מעוניין בסכסוך ובשפיכות דמים. רוסיה מנסה להצטייר כמעצמה שהביאה יציבות לאזור, זאת על מנת שהעולם יכיר בלגיטימיות שלה להתערב בסכסוכים ברחבי העולם כפי שעושה ארצות-הברית. כך פועלת רוסיה כדי לחזק את תדמיתה הישנה חדשה כמעצמה עולמית.

הדוקטרינה הרוסית החדשה

סיפוח חצי האי קרים ב-2014 היה פעולה צבאית איכותית המגלמת את תפיסת הביטחון הרוסית ומגלמת בתוכה נדבכים רבים מהדוקטרינה הרוסית החדשה שעודכנה בשנים האחרונות ואושרה על ידי הנשיא פוטין. חלק נרחב מדוקטרינה זו מדבר על הפעלת כוח "חכם" המשלב בתוכו פעולות צבאיות בהיקפים משתנים יחד עם הפעלת כוח "רך" אקטיבי. כוח זה מתבטא הן בפעולות נסתרות, כגון הפעלת סוכנים שמתסיסים ומסיתים את הזרמים באזורי הלחימה, הפעלת מבצעי סייבר ומבצעי מידע התקפיים שאמורים להשפיע הן על הגורמים הפוליטיים והצבאיים של האויב והן על דעת הקהל.

הרוסים מאמינים שכיום אין מלחמה שיכולה להתנהל בזירה אחת, היא צריכה להיות משולבת הן בהיבט הצבאי, הן בהיבט המדיני-כלכלי והן בהיבט התודעתי, ולכן רק בעזרת סינרגיה ושילוב בין הכוחות האלו ניתן לנצח מלחמות. הרוסים רשמו שיטות אחדות כיצד ניתן לנהל מלחמה במרחב הרוחני שלה, מלחמת מידע. הם יצרו מטריצות של זמן ומישור שבהם צריך לעמוד כדי שהמידע יהיה רלוונטי ואפקטיבי בהשפעתו על הצבא שנלחם ועל העורף האזרחי של האויב.¹²

עדכון הדוקטרינה הרוסית נעשה בהנחייתו ובהובלתו של הרמטכ"ל הרוסי ולרי גרסימוב ובאישורו של הנשיא פוטין. כבר בפתח המסמך מציין הנשיא שהדוקטרינה נשענת על נורמות ועל חוקים בין-לאומיים, נוסף על כך הוא מצפה שהפעולות הצבאיות יהיו נורמטיביות ככל הניתן. הדוקטרינה מחלקת את המלחמות לכמה קטגוריות ומסווגת אותן בעיקר בהיקף הלחימה, בכמות המשתתפים ובאזור הגאוגרפי. שלושת הגורמים האלה אמורים לקבוע את היקף הכוחות ואת עוצמת המלחמה.

בחלק נרחב מהסעיפים מציין פוטין שאחד האיומים המרכזיים על ביטחונה

¹² V. L. Shultz, "Infarmazioniey", *voini* no 1 (29) - "מלחמות המידע"

של רוסיה הם ארגוני הטרור הקיצוניים ועל כן יש להילחם בהם בכל מקום ובכל דרך אפשרית. פרק שלם מוקדש לקווי המלחמה המודרנית ניהול סכסוכים בעידן החדש. קיימת התייחסות רחבה לניהול המלחמה בכמה מישורים א־סימטריים תוך הישענות על רשתות תקשורת ומידע. אין מדובר ב"כוח רך" ללא הקשר, מדובר בהפעלת כוח "חכם" הכוללת מבצעים מיוחדים על הקרקע, פעולה צבאית רחבה בכל המישורים (חלל, אוויר, ים, יבשה) הפעלת נשק דור 4 (אתור טכנולוגיה – על־קולי ואלקטרוני) תוך הפעלת לחצים בעזרת מבצעי מידע ממוקדים.¹³

לאחר מתן העקרונות וסקירה רחבה מאוד על תפיסת הביטחון הרוסית ועל ניהול המלחמה בעידן החדש עוברת הדוקטרינה לעסוק בהיבט של בניין הכוח. תחילה נכתב שבניית הכוח תיעשה בהתאם ליכולות הכלכליות ובהתאם לצורך המבצעי הדרוש. גם כאן יש התייחסות למלחמות מידע הן בפן ההתקפי והן בפן ההגנתי, כוח אדם שיעסוק בנושאים אלו יעבור הכשרה מיוחדת באוניברסיטאות הטובות ביותר ברוסיה. רפורמה נוספת בצבא הרוסי היא החיבור בין היחידות המיוחדות (הספצנאז), ובניית יחידות גדולות שיודעות לצאת לפעולות מיוחדות בהרכבים שונים בתוך ומחוץ לגבולותיה של הפדרציה הרוסית.

כל הכוחות האלו אוחדו תחת גוף אחד שהוכפף ישירות למטכ"ל ונקרא בשם "הכוחות המיוחדים של צבא הפדרציה הרוסית".¹⁴ פרט להכשרה המיוחדת שייעברו הן בלחימה והן בניהול סכסוכים זרים, הדרישה הייתה שכוחות אלו יקבלו את כל הנשק והטכנולוגיה הדרושה ללחימה שמתנהלת רחוק מהבית. אליהם יצורפו יחידות מיוחדות שידעו להכשיר, לאמן ולחמש ארגונים צבאיים זאת על מנת שיוכלו להילחם עם ובמקום החיילים הרוסים. חוץ מהכוחות הלוחמים, תפעיל הממשלה ארגונים מיוחדים אשר יספקו את המצרכים החיוניים לאוכלוסייה המקומית אשר יעזרו לה להתקיים במהלך המלחמה. גם נדבך זה הוא מרכיב מרכזי מהפעלת הכוח ה"רך". בדוקטרינה נכתבו מעל מאה סעיפים לאופן שבו צריך לנהל את הלחימה ולאופן שבו צריך לאמן ולהפעיל את הצבאות הזרים בהנחיית רוסיה.¹⁵

ההתערבות הרוסית במלחמת האזרחים בסוריה

כניסתה של רוסיה והתערבותה במלחמת האזרחים בסוריה היא ללא ספק זו

¹³ *Военная доктрина Российской Федерации* - הדוקטרינה הרוסית הצבאית החדשה, וולדימיר פוטיין, 2013.

¹⁴ שרה פינברג וויקטור אייכנר, תפיסת המלחמה החדשה במבחן, *עדכן אסטרטגי* כרך 20, גיליון 2 (יולי 2017).

¹⁵ הדוקטרינה הרוסית הצבאית החדשה, **ש.ס.**

שהשאירה את משטר אסד בשלטון עד היום הזה. טרם כניסתה, טענו רבים שאסד נמצא חודשים ספורים לפני מפלתו הסופית. כבר מתחילת המלחמה סיפקה רוסיה סיוע צבאי עקיף שהתבטא בעיקר במתן פלטפורמות לחימה וכלי נשק לצבא אסד. למרות הסיוע הצבאי והמדיני, הכוחות המורדים וביניהם ארגוני טרור, כגון דאעש וג'בהת אל-נצרה, גברו בכמה קרבות על הצבא הסורי והחלו להשתלט על שטחים רבים במדינה. לאחר כישלונות רבים של הממשל ושל הצבא הסורי הסכים פוטין להתערב ישירות בסכסוך הסורי.

ב־30 בספטמבר 2015, לאחר חתימה על הסכם בין הנשיא הסורי בשאר אל אסד לבין הנשיא פוטין נכנסו הכוחות הרוסים לליבת המלחמה הסורית. תוך שבועות ספורים, כנגד כל הסיכויים, הצליחו הרוסים לשנות את מאזן הכוחות לטובת הצבא הסורי הקורס. סוריה היא הזירה הראשונה שבה פעל פוטין לפי העקרונות של הדוקטרינה הצבאית החדשה. הפעלת כוחות בהיקפים משתנים מהים, מהאוויר ומהקרקע, אימון צבא זר והפעלתו, ניהול מלחמת מידע אסימטרית נגד גורמים משפיעים ומתן עזרה הומניטרית לאוכלוסייה המקומית ליצירת תמיכה ואהדה להנהגה ולצבא הרוסי.¹⁶

הלחימה בסוריה אפשרה לרוסים לבחון את הפעלת כוחותיהם בכל המישורים. עם כניסתה של רוסיה ללחימה היא הקימה בסיס בחמימים שנמצא ליד עיר הנמל לטקיה. בסיס זה יועד לחיל האוויר הרוסי, מרבית מטוסי רוסיה רוכזו בו. לבסיס זה ולבסיסים נוספים העבירו הרוסים כ־70 מטוסי קרב מסוגים שונים שכללו בתוכם מטוסים אסטרטגים שיכולים לשאת טונות של חומר נפץ, עשרות מזל"טים, מסוקי קרב ותובלה. לצד המטוסים פתחה רוסיה מערכות נ"א מסוגים שונים וזאת כדי להגן על הכוחות האוויריים שלה. נוסף אליהם העבירה רוסיה לסוריה מערכי לוחמה אלקטרונית ומערכי מודיעין רבים שכללו מערכות מתקדמות על מפעיליה וגם יחידות מיוחדות.

בהיבט הקרקעי, רוסיה הכניסה את יחידות החירמ"כ (חיל רגלים ממוכן) יחד עם טנקים מתקדמים מסוג T-90, סה"כ הכוח הקרקעי שהוכנס ללחימה מנה כ־4,000 חיילי חי"ר מיומנים. בהיבט הימי, רוסיה קידמה צוללות וספינות מלחמה הן לנמל בטרטוס והן לנמל לטקיה. במהלך המלחמה ביצעו ספינות אלו מאות תקיפות מדויקות וזאת בעזרת טילי שיוט מתקדמים.¹⁷

¹⁶ הר־צבי, שם.

¹⁷ שם. שם.

כדי לפקח מקרוב על המלחמה ועל הפעלת הכוחות בסוריה, הפך הבסיס בחמימים למפקדה ראשית ובה ישבו הגנרלים הרוסים וניהלו את הלחימה. כל צעד שנעשה בלחימה נעשה באישורו של הנשיא פוטין שעקב מקרוב אחרי שלבי הלחימה ואחרי הפעלת הכוחות הרוסיים. סוריה היא המדינה הראשונה שבה הופעלו במלואם הכוחות המיוחדים של חיל המשלוח הרוסי. הרכב הכוח כלל יחידות לוחמות מיומנות והם כוחות הספצנאז, יחידות לתפקידים מיוחדים (אימון צבאות זרים), מאות אנשי קבע שהופעלו כיועצים לצבא הסורי, ומאות לוחמים מוסלמים סונים שהגיעו מצפון הקווקז.

תוך זמן קצר העבירו הרוסים לסוריה כמה יחידות של המשטרה הצבאית וזאת על מנת לשמור על הבסיסים הרוסיים. במהלך הלחימה קיבלו יחידות אלו משימות נוספות ולקחו חלק מרכזי בייצוב שלטון אסד. כלקח מהמלחמות הקודמות, הוצבו כל הכוחות האלו תחת מפקדה אחת ששלטה על כל הליכי הלחימה ועל תזמון הכוחות¹⁸ המלחמה בסוריה לא הוגדרה כמלחמה של "מגפיים על הקרקע", משמע שהרוסים מעדיפים להימנע מפעילות קרקעית רחבת היקף שיכולה לגרום לאבדות בקרב כוחותיה. מרבית הכוח שנלחם באופוזיציה ובארגוני הטרור בסוריה הם כוחות מצבא אסד, חלקם מהמיליציות השיעיות, חלקם כורדים ועוד רבים שמוכנים להילחם נגד כוחות המורדים ונגד דאעש. רוסיה היא החוט המקשר ביניהם, היא זו שמאמנת ומחמשת את הכוחות הללו. יותר מכך, לרוב, המפקדים הרוסים הם אלה שבונים את תוכניות ההתקפה אך לא יוצאים עם הכוחות לפעולה עצמה.

הכוחות הרוסיים שכן מצטרפים ללחימה הפיזית הם בדרך כלל הכוחות מיחידות רוסיות פרטיות, כגון "הגייס הסלובני" שהגיעו לסוריה בעד תשלום ישיר מהממשלה הסורית. עם זאת הצבא הרוסי לא רק שמכיר ביחידות אלו, הוא גם מספק להם נשק ותחמושת, נוסף על כך הרשויות מעניקות להן מדליות ועיטורי גבורה כמו לצבא הסדיר. פרט לפעילות של כוחות אלו אין מידע קונקרטי שיכול להצביע על השתתפות כוחות הצבא הרוסי בלחימה ישירה על הקרקע. הפעולות הרוסיות נעשות בעיקר בעזרת הפצצות מסיביות מהאוויר ומהים.

ההערכות מדברות על כך שתוך פחות משנה עשתה רוסיה יותר מ-15,000 תקיפות מן האוויר ומאות תקיפות של טילים מהספינות שעוגנות בנמלים הסוריים.

¹⁸ פיינברג ואייכנר, שם.

רובן כווננו נגד ארגוני האופוזיציה שנתמכים בידי ארצות הברית.¹⁹ לשיטה זו יש יתרונות רבים, עיקרם מתבטא בהיקף האבדות הנמוך. עד כה איבדה רוסיה כמות אנשים הנמוכה בהרבה (במאות, ואף באלפי אחוזים) מהמלחמות הקודמות שבהן השתתפה בעשורים האחרונים.

במרס 2016 הכריז פוטין על צמצום הכוחות הרוסיים בסוריה. הכרזה זו סגרה פרק בלחימה הסורית והעצימה את ההישגים הרוסיים הן בזירה הצבאית והן בזירה הפוליטית. פרט להצלתו של משטר אסד, לניהול מערכה אופרטיבית רחבת היקף ולאימון הכוחות המיוחדים במבצעים רבים – השיגה רוסיה הסכם חשוב – הסכם אשר מאפשר לה להישאר ולהמשיך לפעול בשטח סוריה לעוד שנים רבות. במהלך הלחימה בסוריה, העבירה רוסיה מעל 85% מסך מפקדיה לזירת הלחימה הסורית ונתנה להם לצבור ניסיון מבצעי יקר ערך.²⁰

הפעולה הרוסית בסוריה הציגה את הרפורמות הגדולות שנעשו בצבא הרוסי בעשורים האחרונים הן בבניין הכוח והן בהפעלתו. אפקטיביות של הפעלת כוחות משולבים תוך שימוש במרכיבי כוח רכים הציגו את עוצמתה ואת כוחה של הפדרציה הרוסית. נוסף על כך, רוסיה הוכיחה לעולם שהיא לא נוטשת מדינות שחתומות עימה על הסכמי הגנה בשונה מארצות הברית וממדינות הקואליציה, עובדה זו מיקמה אותה כשחקן מרכזי במזרח התיכון.²¹ הוצאת מרבית הכוח הצבאי הלוחם, החל הצבא הרוסי בהקמת מרכזי פיוס והכניס חיילים ממערך המשטרה הצבאית שהחלו לעסוק בהליך הפיוס הסורי וזאת בהמשך ישיר לדוקטרינה הסובייטית.

הפעלת מרכזי פיוס וכוחות המשטרה הצבאית כחלק מההסכם להפסקת אש

לאחר חודשים רבים של ניסיונות הידברות והפעלת לחצים גדולים מצד שתי המעצמות, נחתם ב-12 בספטמבר 2016 ההסכם הרוסי-אמריקני להפסקת האש בסוריה. ההסכם הוא מעין פשרה בין שתי המעצמות המובילות את הלחימה בזירה הסורית. כל מעצמה ראתה בהסכם הזדמנות לקדם את האינטרסים שלה אך למרות השוני באינטרסים היה להן אינטרס משותף אחד והוא השמדת האסלאם הרדיקלי בסוריה. האינטרס של ארצות הברית היה להראות לעולם שהיא המעצמה הבלעדית שמשפיע על הסדר העולמי במזרח התיכון והיא זו שדוחפת לסיום שפיכות הדמים

¹⁹ יוסי מלמן, במעמד צד אחד: "כיצד הזירה הסורית רוסי הפכה למגרש בלבדי", 2016.

²⁰ אדמסקי, שם.

²¹ פיינברג ואייכנר, שם.

בסוריה.

לעומתה, רוסיה ראתה בהסכם הזדמנות למתן את הסנקציות שהוטלו עליה לאחר הסיפוח של חצי האי קרים, לעצב מחדש את תדמיתה בעולם ולשמר את משטרו של אסד. לאחר חתימת ההסכם הציג שר החוץ הרוסי סרגיי לברוב את העבודה המשותפת של רוסיה עם ארצות-הברית ועם האו"ם. ההסכם נגע בשלל נוסעים הקשורים במזרח-התיכון וביניהם שותפות להסכם הגרעין, פירוק הנשק הסורי שאותו יזמה רוסיה והובילה, והחשוב מכול – שיתוף הפעולה להפסקת האש ולבניית תוכנית פיוס בסוריה (המכון למחקרי בטחון לאומי, 2016). לברוב הציג את רוסיה כמעצמה לגיטימית שפועלת בשיתוף פעולה עם ארצות הקואליציה ושהיא רואה עצמה כחלק מהם.

בכפוף להסכמי הפסקת האש הוחלט על הקמת מרכז פיוס בשליטת הרוסים. מרכז הפיוס הראשון שהוקם על אדמת סוריה ב-22 בפברואר 2016 היה המרכז בבסיס חמימים. שמו המלא של המרכז: "המרכז לשליטה על הליך הפיוס בין הצדדים העוינים", לאחר כשנתיים שודרג שמו של המרכז והתווסף לו החלק שעוסק בהחזרת הפליטים. ממשלת ארצות-הברית פרסמה שהחל ב-27 בפברואר 2016 תיכנס לתוקפה הפסקת האש בין הצדדים הלוחמים, הפסקת האש תכלול בתוכה את כוחות רוסיה וכוחות הקואליציה.

בהסכמים שנחתמו צוינו שטחים נרחבים בסוריה שבהם אסור להפעיל אש, עם זאת נכתב שהפעולות הצבאיות נגד ארגון הטרור דאעש וג'בהת אל-נצרה יימשכו כרגיל. ההודעה על הפסקת האש כללה בתוכה את המידע על הקמת המרכז לפיוס. דובר משרד ההגנה הרוסי איגור קנשקנוב ציין שייעודו המרכזי של המרכז הוא לבנות מערכת שתאפשר שליטה ובקרה על הפסקת האש שנחתמה בין הצדדים. לפיו, אחת המשימות המרכזיות של מרכז הפיוס היא להיות שותף פעיל ומגשר בשיחות הפיוס ובהסכמים שבין הממשל הסורי לבין חברי האופוזיציה.²²

הבכיר אף ציין שהמרכז יעסוק במתן עזרה הומניטרית ובהספקת מצרכים חיוניים לאוכלוסייה האזרחית שנמצאת בתוך שטחי הפסקת האש. מרכז הפיוס מעודד ומאפשר יצירת קשר טלפוני ואינטרנטי שפעיל 24/7 שדרכו יכולים אזרחים, בדגש על ראשי ארגונים סוררים, לבקש הפסקת אש ובכך להצטרף להליך הפיוס. המרכז הבטיח שלכל הפונים תינתן מקסימום עזרה והמרכז יפעל להשגת הסכמים בינם לבין הרשויות הסוריות בהקדם האפשרי.

²²<https://www.gazeta.ru/army/2016/02/23/8088779.shtml> - כתבה על מרכז הפיוס שהוקם בחמימים

שיטת הפעולה של המרכז

המרכז מחולק לחמש מחלקות ובהן משרתים מעל 50 קצינים, לכל מחלקה משימה משלה:²³

1. **מחלקת ניתוח מידע ותכנון.** למחלקה יש שני תפקידים עיקריים, הראשון הוא איסוף מידע מרשתות התקשורת והמדיה השונות, כגון אתרי אינטרנט וקבוצות חברתיות למיניהם. הקבוצה עוקבת אחר הסכמי שביתת הנשק ומחפשת מידע על הפרות ההסכם. תפקידה השני הוא לאתר הזדמנויות לחתימה על הסכמי פיוס עם ארגוני סוררים, להעביר אותם לצד המשטר וביחד להילחם בארגוני טרור קיצוניים.
2. **מחלקה לניהול משא ומתן.** אחראית לגישור בין האוכלוסייה שרוצה להפסיק את האלימות לבין המשטר הסורי. הקבוצה מפיסת בין הצדדים ומנסה להיטיב עם הקבוצות. תפקידה המרכזי הוא למצוא מכנה משותף שעליו ניתן לבסס את הפיוס. כל אזרח סורי שמתקשר למספר של המרכז מגיע ישר למחלקה הזו, המרכז מעודד את האוכלוסייה המקומית ליצור קשר כדי לאפשר להם לעזור במתן פתרונות מהירים ובהמשך לנהל משא ומתן שייתן פתרון ארוך טווח.
3. **מחלקה לבניית הסכמים ויצירת שיתופי פעולה עם ארגונים זרים.** אחריותם המרכזית היא בגיוס תרומות וביצירת שיתופי פעולה עם מדינות זרות במתן עזרה הומניטרית לאוכלוסייה המקומית. כמרכן המחלקה אחראית על חזרת הפליטים הנמצאים בתוך שטח סוריה ומחוצה לו בחזרה לכפרים שמהם ברחו.
4. **מחלקת מידע.** אחראית על הנגשת המידע לציבור הסורי בשפה המקומית באמצעות כלל סוגי התקשורת הסורית. המחלקה פועלת הן באמצעות שליחת מסרונים (sms), שליחת מיילים פרסום בעיתונים, ברדיו ובערוצי הטלוויזיה השונים. המחלקה דואגת לפרסם את עשיית המרכז בדגש על האירועים ההומניטריים. נוסף על כך, המחלקה אחראית על האתר הרשמי של מרכזי הפיוס. בכל יום יוצאת איגרת באתר שמתורגמת לחמש שפות ביניהן ערבית ואנגלית. האיגרת נותנת אינפורמציה לגבי הפעולות האחרונות שנעשו על ידי מרכזי הפיוס ועל הפעולות שעתידות להתבצע. נוסף על כך, היה ונרשמו אירועים חריגים, כגון הפרת הסכמי שביתת אש באזור מסוים גם המידע הזה יעבור באיגרת זו.

²³ https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12079277@egNews
 האתר הרשמי של משרד הביטחון הרוסי

5. מחלקה למתן סיוע הומניטרי. אחראית להביא סיוע הומניטרי בהיקפים רחבים לאזורים שבהם חל הליך הפיוס ושכוחות המורדים בהם חתמו על הסכמי שביתת אש. המחלקה גם פועלת לגיוס תרומות מכל רחבי העולם ופונה הן לארגונים, כמו ארגון הרופאים העולמי והן לארגונים גדולים יותר, כגון נאטו. המחלקה פועלת בשיתוף פעולה מלא עם מוסדות השלטון הסוריים.

מרגע הקמת המרכז הראשון ופרסומו בשלל ערוצי המדיה והתקשורת, החל המרכז בעבודתו. כבר ביום הפתיחה קיבל המרכז עשרות פניות ממנהיגי קהילות וכפרים שונים אשר רצו להצטרף להליך הפיוס. כל פניה שהגיע למרכז נבדקה לעומק כדי להימנע מהתייחסות לפניות שווא ומיצירת פרובוקציות מגופים שמעוניינים להפריע להליך הפיוס. לאחר בדיקת אמינות הפנייה, נשלח צוות לשטח מהמחלקה לניהול משא לממש את פעילות המרכז באזור שממנו הגיעה הפנייה. תוך ימים אחדים החל המרכז בהליכים מול נציגים מכמה ארגונים סוריים מכל אזורי סוריה הכוללים בתוכם ערים מרכזיות כמו דמשק, לטקיה חומס ועוד.

התוצאות הממשיות לא איחרו לבוא, אזורים שמהם הגיעו פניות חתמו על הסכמי פיוס ושביתת נשק ופסקו בהם כל פעולות האלימות משני הצדדים. ההצלחה הגדולה ביותר הייתה בצפון לטקיה שבה ביום אחד חתמו כפרים רבים על הסכמי הפיוס. עם חתימת ההסכמים החל מרכז הפיוס להעביר משלוחים של עזרה הומניטרית: עזרה ראשונה, מזון ומצרכים חיוניים נוספים. למרות ההצלחה המיידית שהייתה למרכז הפיוס הרוסי, המשיכו ארגונים זרים רבים וביניהם "ארגון לזכויות האזרח", "רופאים ללא גבולות" ורבים נוספים, לבקר את הפעילות הרוסית בסוריה.²⁴

המעצמות שחתמו על הסכמי הפסקת האש היו צריכות לפעול יחד כדי לממש את הרגיעה בשטח. בתחילת דרכו של הליך הפיוס העבירה רוסיה את כל המידע שקיבלה מהשטח ל"קו החם" של מרכז הפיוס לאמריקנים, שהיו צריכים להיות שותפים בהליך זה, אך תוך זמן קצר הקשר בין רוסיה לארצות-הברית במעורבות בסוריה הלך והתרופף. הנציג הרשמי של הפנטגון פיטר קוק, התבטא בלגלוג בנושא הליך הפיוס שרוסיה מנסה להוביל. קוק ציין שזהו מבחן לממשלה הרוסית, והטיל בספק את יכולתה של רוסיה לעמוד בהסכמי הפסקת האש ובמימוש תוכנית הפיוס בסוריה.

²⁴ מתוך דוחות של משרד ההגנה הרוסי, 2016 <http://syria.mil.ru> – אתר רשמי של משרד

אחת הסיבות לכך הייתה המשך הפעולה האווירית של רוסיה נגד מרחבים ואזורים שבהם שלטו דאעש וג'בהת אל-נצרה. חלק נרחב מאזורים אלו היה צמוד למרחבים שפנו אל המרכז הרוסי בבקשה להפסקת האש. רוסיה לא הכחישה את ההפצצות והציגה שביומיים הראשונים שבהם פעל המרכז, בד בבד עם ניסיונות ההידברות בין הצדדים תקף חיל האוויר הרוסי 187 מטרות אויב, אך מבחינתה זה אינו נוגד את ההסכם שנחתם בין המעצמות. רוסיה הוציאה דו"ח מסודר בנוגע להפצצות שאותן ביצעה בימים האלו והפיצה את הדוח לכל רשתות התקשורת והמדיה שרצו לקבל את המידע. בכיר במשרד ההגנה הרוסי הגיב בהודעה רשמית וביקורתית על כך שפיטר קוק צריך קודם לבחון את היעילות ואת היכולות של הארגון שאליו הוא משתייך, בטרם הוא פוזל למרחב של רוסיה.²⁵

כוחות המשטרה הצבאית

הממשל הרוסי הבין תוך זמן קצר שכדי לממש את הסכמי הפסקת האש יש צורך לבצע אכיפה פיזית בשטח. בשלבים הראשונים, על כל מידע של הפרת הסכמים רוסיה הייתה שולחת כוח סורי, אך זה לא הביא לתוצאות טובות מכיוון שלרוב כוח זה היה מבצע את משימתו תוך הפעלת אלימות קשה נגד האזרחים. רוסיה הייתה צריכה כוח משלה שיהיה נתון תחת שליטתו המלאה של מרכז הפיוס. לשם כך נשלחו לסוריה כמה יחידות מיוחדות. היחידות הראשונות שנשלחו לסוריה היו גדודים מיוחדים בשם "מערב" ו"מזרח", גדודים אלו ביצעו את תעסוקתם בחבל הצ'צ'ני. הגדודים נוסדו ב-2003 על ידי הכוחות הצ'צ'ניים שעד הקמת הגדודים השתתפו בקרבות נגד הצבא הרוסי.

לאחר עלייתו של קדירוב לשלטון בצ'צ'ניה עברו כוחות אלו לצד הפדרציה הרוסית. הכוחות לקחו חלק בהמשך הלחימה נגד כוחות אסלאמיים קיצוניים בצ'צ'ניה. לפני המעבר של כוחות אלו לסוריה בוצע ארגון מחדש וגדודי ה"מערב" ו"המזרח" הוכפפו למשטרה הצבאית הרוסית. הגדודים עברו הכשרה בסיסית שבה הם למדו את עיקרי המנהלים, החגים, הניב המקומי ועוד.²⁶ רוסיה הודיעה שמשימת היחידות היא אבטחת

²⁵ https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12079277@egNews אתר רשמי של משרד הבטחון הרוסי.

²⁶ http://www.1tv.ru/news/2017-03-29/322501_v_sirii_pod_kontrolem_rossiysko-voennoy_politsii_uzhe_vtoraya_gruppa_ekstremistov_pokinula_homs

[voennoy politsii uzhe vtoraya gruppa ekstremistov pokinula homs](http://www.1tv.ru/news/2017-03-29/322501_v_sirii_pod_kontrolem_rossiysko-voennoy_politsii_uzhe_vtoraya_gruppa_ekstremistov_pokinula_homs)

[ציאת הגורמים העוינים מהעיר חומס.](http://www.1tv.ru/news/2017-03-29/322501_v_sirii_pod_kontrolem_rossiysko-voennoy_politsii_uzhe_vtoraya_gruppa_ekstremistov_pokinula_homs)

הבסיסים בלטיקיה ובחמימים אך בפועל, לגדודי הכומתות האדומות תוכננו משימות נוספות. כאשר הגיעו כוחות המשטרה הצבאית הרוסית לסוריה, עדכנה רוסיה את בנק המשימות. המשימות שניתנו לכוחות הן כדלהלן:

1. אבטחת בסיסים רוסיים ומתקנים רגישים, כגון מרחבים הומניטריים רפואיים
2. ליווי שיירות בכירים ושיירות אספקה למיניהן.
3. סיורים בכפרים שהסכימו לחתום על הסכמי הפיוס על מנת לשמור ולאכוף את הסדר החדש.
4. מניעת היווצרות קבוצות טרור חדשות. כל המשימות הנ"ל הוגדרו כמשימות פיוס שנועדו לשמור על הסדר החדש. הכוחות הוכפפו ישירות למרכזי הפיוס והופעלו על ידי מפקד המרכז.²⁷

טרם הפעלת הכוחות מוודא המרכז שכוחות מצבא סוריה וכוחות המורדים הלוחמים יצאו מהשטח והשאירו שטח סטרילי לביצוע משימות פיוס. כדי שהדבר ישתלם לשני הצדדים הבטיחה רוסיה לתת הספקה הומניטרית במשקל של עשרות טונות לכפרים שבהם תתאפשר הפעילות של כוחות המ"צ ורק לאחר מכן נשלחים הכוחות לשטח. כדי לאפשר את ביצוע המשימות וגם לשמור על שלמות החיילים ניתנו להם כמה סמכויות: הפעלת כוח פיזי, הפעלת אמצעים לפיזור הפגנות (אלפ"ה), אמצעים מיוחדים ובנסיבות מסוימות גם הפעלת כוח אש לצורך נטרול איום.

קיימות הוראות מדויקות בדבר הפעלת הכוח, הדבר המרכזי שניתן לשים אליו לב זה האיסור בהפעלת כוח נגד נשים בהריון, קטינים ונכים פרט למקרים שבהם אותם גורמים מבצעים ירי חי על הכוחות. כוחות המ"צ מתאמים את משימתם עם כלל הגורמים הרשמיים ועם כוחות הביטחון הסוריים, וכן עם אזרחים מרכזיים, כגון מוכתרי הכפר וראשי הארגונים הסוריים.²⁸

לאחר הגעת שני הגדודים הראשונים למרחב לטיקיה – משימתם העיקרית הייתה להגן על בסיס חמימים – העבירו את אחד הגדודים לעיר חלב. המשימה הרשמית של הגדוד הייתה שמירה על הסדר בעיר שנכבשה מחדש על ידי כוחות ממשטרו של אסד

²⁷ http://www.ingushetia.ru/news/batalon_voennoy_politsii_iz_ingushetii_zaversh

– [it v mae mirotvorcheskuyu missiyu v sirii /](http://it_v_mae_mirotvorcheskuyu_missiyu_v_sirii/) משימות, זכויות וחובות של חיילי המ"צ בסוריה.

²⁸ <https://topwar.ru/110279-deatelnost-voennoy-policii-rf-v-sirii.html> – כניסת חיילי המ"צ לסוריה.

וסילוק מטענים שהוטמנו על ידי כוחות האופוזיציה. לפי המקורות של האופוזיציה הסורית, לקראת סוף ינואר העבירו הרוסים את הגדוד לדמשק. אותם מקורות דיווחו שחיילי העלית הרוסיים, כפי שהסורים קוראים להם, החלו לבצע סדרה של אימונים בבירה הסורית, הדבר יצר גל שמועות על כך שהרוסים רוצים לקחת שליטה על האזור, דבר זה אינו נכלל במשימות הרשמיות של הכוחות הרוסיים.

פעולה נוספת שהצביעה על "הרחבת הגזרה" לכוחות המיוחדים של המשטרה הצבאית הייתה בתחילת חודש מרס של אותה השנה. רוסיה שלחה גדוד משטרה צבאית נוסף, הפעם זה היה גדוד מאגנושטיה. אנאליסטים שיערו שהגדוד השתתף בקרבות לשחרור העיר בפלמיר נגד ארגון הטרור דאעש. לאחר חצי חודש של קרבות שוחררה העיר פלמיר ועברה לשליטתו של אסד. בסוף מרס 2017 דיווחה הטלוויזיה הרוסית שכוחות המשטרה הצבאית מבצעים פעילות להוצאת פעילי הטרור מהעיר חומס. לאחר כמה שעות של משא ומתן, כ־650 פעילים הניחו את נשקם ויצאו מהעיר דרך מסדרון מיוחד שהכינו הכוחות הרוסיים.

משרד ההגנה הרוסי החליט שהשירות בסוריה לא יעלה על שלושה חודשים רצופים, זאת כדי למנוע את שחיקת הכוחות וכך גם לאפשר לכמה שיותר חיילים לעבור בשדה הסורי. הגדוד אשר שירת במרחב חלב שבצפון סוריה היה הראשון שסיים את עבודתו בסוריה וחזר לצ'צ'ניה. שם ערכו לכבודו טקס חגיגי שבו השתתפו הנשיא הצ'צ'ני רמזן קדירוב ומפקד כוחות המ"צ ולדימיר איונובסקי.

הגנרל איונובסקי העניק מדליה אשר מסמלת את הצלחת הכוחות המיוחדים בסוריה, בתעודה שהוענקה נכתב "על ההישגים באכיפת החוק והסדר". קדירוב נאם בפני הכוחות וציין את הצלחתם באבטחת מתקנים רגישים, בשמירה על החוק ועל הסדר ברחובות חלב, בהגנה על האזרחים הפשוטים, בקיום פעולות הומניטריות ופעולות פיוס נוספות. כל המשימות בוצעו בהצלחה ללא אבדות בנפש. למרות הצלחה הרבה, עם ההגעה לצ'צ'ניה הודחו 14 חיילים על מעשים בלתי הולמים.

כדי לבחון כיצד נחלו כוחות המ"צ הרוסיים הצלחה בביצוע המשימות הרבות והמורכבות שדורשות גישה סמי פוליטית, צריך לבחון את המיון ליחידה ואת הכשרתם. ניקח לדוגמה את שני הגדודים החדשים של המשטרה הצבאית שהוקמו בצ'צ'ניה. בדצמבר 2016 הורה משרד הביטחון הרוסי לרמזן קדירוב שעליו להכין שני גדודים נוספים שיכללו 600 חיילים כל אחד. ההנהגה הצ'צ'נית גייסה ליחידות אלו בעיקר חיילים שאחד מבני משפחתם התגייס לשורות דאעש, ג'בהת אל־נצרה או לאחד מארגוני הטרור שנלחמים בסוריה נגד משטר אסד ונגד כוחות הקואליציה.

חלק מהמתגייסים היו מוסלמים דוברי ערבית, מה שהקנה להם יתרון למול חיילים רוסיים. כל החיילים שגויסו, גויסו בתנאי קבע, עובדה שאפשרה לגייס חיילים בוגרים וטובים יותר מחיילי החובה, ככלל זהו תהליך הדרגתי שעובר צבא רוסיה בשנים האחרונות.

לאחר הגיוס התאמנו החיילים בתרגילי רובאות, במתן עזרה ראשונה כפי שעוברים רוב חיילי צבא רוסיה, נוסף על כך עברו החיילים קורס בסילוק מטענים והכשרה מיוחדת ביצירת קשר עם אוכלוסייה ובניהול משא ומתן עם כוחות עוינים. במהלך כל ההכשרה החיילים ביצעו מבחני שפה ומבחנים עיונים רבים הנוגעים להבנת הסכסוך בסוריה. מבחנים אלו נועדו למיין את החיילים אשר לא מתאימים לשירות בסוריה, עם זאת לא ידוע על חיילים שלא הצליחו במבחנים אלו, על כן ספק כמה מבחנים אלו אכן נועדו למיון החיילים.

בתום הכשרת היחידות לביצוע משימות של ביטחון שוטף בסוריה, קיבלו החיילים פנקסים אחדים שמטרתם לעזור להם להתמצא בשטח הסורי, בדגש על מרחבים מאוכלסים. הפנקס הראשון נתן את הוראות הבסיס:

1. מילון ובו מונחים ומשפטים בסיסיים שמאפשרים לקיים שיח פשוט שמוכוון לאיסוף מידע בדגש על איתור מבוקשים, כמרכן בחלק זה של הפנקס היו איורים שמאפשרים לתאר בן אדם.
2. מעין פנקס תוד"א (תודעת אויב) שמתאר כמה ארגוני טרור בדגש על מדים, דרגות, כלי נשק, רכבים ועוד. נוסף על כך קיימים איורים של חיילים שלובשים מדים מסוגים שונים, איורים אלו אמורים לעזור לחיילים להבחין בין עמית לאויב
3. פעולות שאסור לעשות, כגון לקחת אוכל או מים מהאוכלוסייה המקומית, אסור לפתוח חשבון ברשתות חברתיות, זאת כדי למנוע את חשיפת החיילים.

הפנקס השני, ששמו "המלצות לחיילים המבצעים שירות בסוריה", הכיל את הנושאים הבאים:

- מידע כללי על סוריה, חגים, מנהגים וכיוצא בזה.
- "מקרים ותגובות", לדוגמה אם אחד האזרחים מנסה להפריע לפעילות, מתנהג בצורה גסה או אלימה ניתן להגיד את המילה "מוחבארת" וזה אמור להרתיע את האזרח.

נוסף על כך, בכל פנקס יש טקסטים לצד הסברים על תפקוד חיילים בסיטואציות מורכבות. אחת הדוגמאות לכך היא הסבר מפורט לחיילים על צורת התנהגות מומלצת במקרה שהם נופלים בשבי. מתוך המידע הקיים בפנקסים שחולקו, ניתן להבין שחיילי המשטרה הצבאית הולכים לבצע משימות מורכבות הרבה יותר מכפי שתיאר אותם משרד ההגנה הרוסי "משימות הגנת בסיסים" ו"משימות פיוס".²⁹

פעולות מרכז הפיוס

למרות ניסיונות מדינות הקואליציה בהובלת ארצות הברית, ארגוני זכויות האדם ורשתות תקשורת בעולם להכפיש את מעשיה של רוסיה בסוריה, צריך לבחון את הפעולות הרוסיות ממבטו של העם הסורי. הדברים המרכזיים שעשתה רוסיה נפרסים על כמה מישורים. על-פי פרסומים רוסיים במישור ההומניטרי – עד פברואר 2019 בוצעו 2,065 פעולות הומניטריות רחבות היקף שנוהלו בידי מרכזי הפיוס והוצאו לפועל בידי המשטרה הצבאית או כפי שקוראת להם האוכלוסייה הסורית "חיילי הפיוס" או "חיילי הכומתות האדומות". נתבונן באחת מהפעולות ההומניטריות שנעשו בעיר חלב בסמוך ליום שבו חתמו ארגוני המורדים על הסכמי שביתת אש עם גורמי הממשל הסוריים בעזרת התיווך הרוסי.

ב־2 באוגוסט 2016 הוציא מרכז הפיוס הספקה במשקל של 18,000 טון של עזרה הומניטרית. השיירה יצאה מבסיס חמימים ונסעה יותר מ־500 קילומטר עד ההגעה ליעד. את המשימה הובילו הקצינים ממחלקת הסיוע ההומניטרי, מלווים במשטרה הצבאית. הסיוע שניתן לתושבים כלל מוצרי מזון חיוניים, כגון קמח, סוכר, אורז, דגים, בשר, קופסאות שימורים, אוכל לתינוקות ועוד מספר סוגי מזון. נוסף על המזון כלל הסיוע סל תרופות חיוניות שהיקפם אינו מצוין. זו רק דוגמה אחת מני רבות, עד כה המשקל הכולל של המרכיבים ההומניטריים שחילקו מרכזי הפיוס בסוריה נאמדים ב־32,667 טון.³⁰

פרט לפעולות ההומניטריות שממשיכות גם בימים אלו, מפעילים מרכזי הפיוס עשרה מחנות מעבר יבשתיים, מעבר ימי ומעבר אווירי. בעזרת מחנות המעבר הרוסים מצליחים לבצע בקרה מדוקדקת על הפליטים שחוזרים לתוך השטח הסורי. המשימות

²⁹ <http://www.rbc.ru/politics/13/02/2017/58a1c09e9a79475806d0095d> - שני פנקסים שקיבלו החיילים שנשלחו לשירות בסוריה.

³⁰ https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12212824@egNews - איגרת מידע ממרכז הפיוס. (איגרת מטעם מרכז הפיוס מתאריך 15 בפברואר 2019).

המרכזיות של מעברים אלו הם לעזור לאוכלוסייה החוזרת להגיע למקום מגוריהם ולהתאקלם בסביבה החדשה שמרביתה הרוסה. אם לפליטים שמגיעים אין לאן לחזור, הם נשלחים למחנות זמניים. על פי דיווחים רוסיים עד כה הוקמו מאות מחנות ב־412 כפרים ועיירות, מחנות אלו מכילים כיום כ־1.5 מיליון פליטים שחזרו לסוריה. סורים שיש להם לאן לחזור נשלחים בתחבורה עד העיר שאותה הם נטשו, עד כה הצליחו הרוסים להחזיר 364,037 פליטים למקום מגוריהם.

למרות הפעולות שנעשות מדי יום, כמות הפליטים הסוריים שטרם חזרו למדינתם עולה על 6.6 מיליון אזרחים, כאשר מתוכם כ־3.5 מיליון ילדים וכ־2 מיליון נשים. בעזרת שגרירויות רוסיה ברחבי העולם מתבצע מעקב על כמויות הפליטים ונעשים מאמצים להחזרתם המדורגת לסוריה. עד כה כ־1.7 מיליון פליטים הביעו רצון לחזור למדינתם, רובם חיים במדינות ערב השכנות לסוריה. חשוב לציין שההנהגה הסורית עושה מאמצים רבים ופועלת בשיתוף פעולה מלא עם הרוסים להחזרת הפליטים לארצם.³¹

יחד עם הפעולות ההומניטריות והניסיונות להחזיר את הפליטים לסוריה, ממשיכים הרוסים בשיקום תשתיות, מבנים ומוסדות שלטון לרבות עיריות, בתי חולים, בתי ספר ועוד. עד כה שוקמו כ־32,000 בתי מגורים, 813 מוסדות חינוך, 137 מרפאות ובתי חולים, וכ־1000 ק"מ של כבישים. הרוסים הציגו להנהגה הסורית פרויקטים קצרי טווח וארוכי טווח. הפרויקטים הקצרים נוגעים בעיקר בשיקום בתים ותשתיות חיוניות, הפרויקטים הארוכים יותר נוגעים בבניה של תשתיות חדשות ותוכניות שיכון מיוחדות. הפעולות שמורגשות בשטח הן פעולות השיקום, בכל יום יש עשרות בתים, מפעלים (בדגש על מפעלי מזון) ותשתיות חיוניות שעוברים הליך שיקום. בסוף כל יום מוציא מרכז הפיוס דו"ח מסודר הן לממשל הסורי והן לממשל הרוסי על כמות המבנים ששוקמו, הדו"ח כולל בתוכו את כל כמות החומרים שהושקעו בשיקום.³²

דוגמה לפרויקט ארוך טווח היא השכונה החדשה שנבנית באזור קדסיה, כ־10 קילומטרים מדמשק. השכונה מיועדת לשתי קהילות. אחת, זוגות ומשפחות צעירות, שיכולות לקנות את הדירה בהשקעה של 10% הון עצמי ואת כל השאר לקחת בתנאי משכנתא טובים ל־25 שנים. הקהילה השנייה הם הפליטים הסוריים שאיבדו את בתיהם, הם יכולים להשתתף בהגרלה. הזוכים בהגרלה יקבלו את הדירות במתנה. נכון לתחילת

³¹ [Информационный бюллетень Центра по примирению враждующих сторон и контролю за перемещением беженцев \(10 июня 2019 г.\): Министерство обороны Российской Федерации \(syria.mil.ru\)](#) איגרת יומית של מרכזי הפיוס – אתר

צבאי רשמי
³² שם.

2019 העבודות מתקיימות ב־345 ערים וכפרים באזורי דמשק, אליפו, דייר־אזור, לטקיה, חאמה, חומס, קוניטרה ובסויידה. העבודות עוסקות בשיקום 2260 בתי מגורים, 210 בתי ספר, 177 מוסדות חינוך לגיל הרך, 198 מוסדות רפואה, 190 מאפיות, 206 תחנות רכבת תחתית, 238 תחנות לשאיבת מים, ו־93 מוסדות קלטיים ועוד. פרט לכל אלו, רוסיה עושה מאמצים רבים להקמת מפעלי תעשייה גדולים. משרד ההגנה הרוסי פועל במאמץ מתמשך להרים מפעלי ענק בסטנדרט בין־לאומי על מנת שיוכלו לספק מקומות תעסוקה רבים.³³

מאמץ מתמשך נוסף ואולי החשוב ביותר הוא מאמץ הפיוס. בכל יום נוצר קשר עם אוכלוסיות חדשות ועם ארגונים שעדיין מחזיקים נשק ולא מקבלים את משטרו של אסד. משרד ההגנה הרוסי, בתמיכה של משטר אסד, מבטיחים כיום שאנשים שהיו פעילים בארגוני התקוממות מזוינים ונלחמו במשטר יכולים לפנות לאחד ממרכזי הפיוס ולהתחיל בשיחות הפיוס. בשאר אל־אסד פנה לכל העם הסורי והבטיח שמי שיניח את נשקו יוכל לעבור "תהליך נורמליזציה".

בהתאם להבטחת אסד. את תהליך הנורמליזציה יוכל לעבור כל מי שחי בערים שמוחזקות על ידי כוחות המורדים, גם אם האזרחים היו פעילים שלחמו בכוחות צבא סוריה הם יכולים לפתוח דך חדש עם המשטר. את הליך הנורמליזציה ניתן לבצע פעם אחת בלבד. אזרח שיחזור לעסוק בפעילות נגד המשטר לא יוכל להגיש בקשה נוספת ויחשב כמבוקש עד סוף חייו. לשם בקרה על הליך זה הקים הנשיא אסד גוף שכל עיסוקו הוא שליטה ובקרה על הליך זה.³⁴

כחלק ממאמץ הפיוס, מבניית התשתיות ומהחזרת הפליטים, מפעיל מרכז הפיוס כוחות הנדסה לפירוק פצצות ומטענים שכיום פזורים במאות מוקדים בסוריה. כוחות אלו פועלים במרחב הערים בשיתוף מלא עם כוחות המשטרה הצבאית וכוחות צבא סוריה שאחראים על ליווי ועל אבטחת כוחות הנדסה. גם כאן קיימת חשיבות רבה לשיתוף הפעולה מצד האוכלוסייה הסורית וגם במקרה הזה פעולות נטרול המטענים יוצאות לפועל רק באזורים שנחשבים לאזורי השליטה של משטר אסד. עד כה פירקו הכוחות הרוסיים אלפי מטענים שהיו פזורים ברחבי סוריה.

³⁴ האתר הרשמי של הלחימה בסוריה, מרכזי הפיוס.

http://syria.mil.ru/syria/refugee_center.htm?f=51&blk=12186702&objInBlock=25

הביקורת הרוסית כלפי מדינות הקואליציה ובראשן ארצות-הברית

פרט לכך שרוסיה אינה מקבלת את הביקורות עליה, היא גם מפנה אצבעות מאשימות כלפי מדינות הקואליציה ובעיקר כלפי ארצות-הברית. כך למשל, באמצע פברואר 2018 הביאו משרד ההגנה ומשרד החוץ הרוסיים טענות קשות על פגיעתה בריבונות הסורית ובהשתלטות עוינת ובלתי חוקית של ארצות-הברית באזור אל טאנף. בתחילת 2016 הקימה ארצות-הברית בסיס שנפרס על 55 קילומטר מרובע באזור הגבולות של סוריה, ירדן ועיראק. בתחילה שימש הבסיס את כוחות הקואליציה בלחימה נגד ארגון הטרור דאעש. כאשר דאעש הלך ונחלש, הפכו פעולותיו של הבסיס לסודיות יותר, יש הטוענים שחלק ממשימות צבא ארצות-הברית שמשרתים בבסיס הוא למנוע את התפשטות איראן בסוריה, עם זאת לא נמצא מידע קונקרטי בכתובים.

נוסף על כך, חלק מעיסוק צבא ארצות-הברית בבסיס אל טאנף הוא באימון ובחימוש של כוחות מורדים הנלחמים במשטר אסד.³⁵ בראיון שנתן שר החוץ סרגיי לברוב לרשת euronews, טען לברוב שהבסיס אינו חוקי ומהווה הפרה בוטה של הדין הבין-לאומי ופוגע בהסכמי נאט"ו. לטענתו הישארותם של לוחמים אמריקנים והמשך תמיכה בארגוני מורדים פוגעת ומעכבת את הליך הפיוס בסוריה. למרות מיקומו של בסיס זה, רוסיה ממשיכה לפעול באזור על מנת לנסות ולייצר תנאים שיביאו לפיוס בין כוחות המורדים לבין משטרו של אסד.

משרד ההגנה הרוסי ביחד עם משטר אסד, למרות מורת רוחם בנושא האמריקני, מבינים את החשיבות של מתן עזרה הומניטרית לעשרות אלפי פליטים החיים במחנה רוקבן שנמצא בצמוד לבסיס הצבאי. במחנה זה תנאי המחיה קשים ביותר, קיים חוסר בכל המרכיבים החיוניים. אין מים לשתיה, אין מזון, אין תרופות, אין חשמל, קיים קושי בפינוי אשפה מהמחנה. המחנה סובל מחוסר שליטה מוחלט, יש תופעות רעות שמתפתחות, כגון סחר בבני אדם, ניצול קטינים, גניבות, זנות, נישואין לא חוקיים ועוד, כל אלו הפכו את החיים במחנה לבלתי סבילים. גם ניסיונות הרוסים להעברת הספקה הומניטרית נכשלים מפעם לפעם. הגנרל הרוסי ולדימיר סבצ'נקו אמר שסביב א־טאנף יש "מספר גדול של מחבלים חמושים שאין שליטה עליהם, והם יכולים לחולל פרובוקציה מכל סוג שהוא ולסכן את עובדי הסיוע".

נוסף על כך הביע דובר ממשרד ההגנה הרוסי את זעמו על כך שהסיוע ההומניטרי הראשון והשני שנשלחו למחנה הפליטים והועברו לכוחות האמריקנים השולטים באזור כלל לא הגיע לפליטים, רוב הסיוע נשאר בידי ארגוני המורדים שנתמכים בידי ארצות-

³⁵ ארקין, 2018.

הברית. ב־19 בפברואר 2019, כדי לנסות ולפתור את בעיית מחנה הפליטים, הקים משטר אסד בתמיכה רוסית שני מעברים. הפליטים שרצו לעזוב את המחנה יכלו לבחור כמה ערים שבהם הם יכולים להשתכן. לשם הפעולה הזו העביר מפקד מרכזי הפיוס מיכאל מיזינצב בקשת סיוע לארגוני זכויות האדם, לנאט"ו ולמרכזי סיוע סוריים על מנת לאפשר את מעבר הפליטים ואת קליטתם באזורי המשכן הקבועים.³⁶

האינטרסים הרוסיים בסוריה ובמזרח התיכון

פעולות השלום הרוסיות עולות כסף רב מאוד לעם ולממשל הרוסי. נכון להיום מרביתן של השקעות אלו נחשבות כעלות שקועה מכיוון שרוסיה עוד לא ראתה רווחים. יש סיבות רבות לכך שרוסיה מזרימה כוחות צבאיים ומאות מיליוני דולרים לסוריה. חלק מהסיבות חומריות, אך חלקן נוגעות באופן ישיר לאגו ולאינטרס של רוסיה הצארית שחופף לאגו, לאמונה ולדרך מחשבתו של הנשיא פוטין שרוצה להביא את רוסיה לגדולה על כלל היבטיה.³⁷ (Snyder, 2019). נוסף על כך רוסיה מעוניינת לשנות את תדמיתה ולהפוך לשחקן לגיטימי שמכתיב את הקצב באירופה כולה, ומשפיע על אורח החיים של מדינות השוכנות לגבולותיה כפי שהיא הייתה בסוף מלחמת העולם השנייה.³⁸ (Nay, 2013). אך לפני כן חשוב לראות את הרווח העתידי הצפוי לרוסיה מכיוון שללא רווח זה מצבה הכלכלי של רוסיה ילך ויחמיר מה שעלול לקומם את העם ולסכן את הממשל הרוסי כפי שקרה בסוף מלחמת אפגניסטאן.

מאז מעורבותה הכוללת במלחמה בסוריה חתמה רוסיה על כמה חוזים גדולים למכירת נשק. כך למשל, בארבע השנים האחרונות הפכה רוסיה לספקית הנשק העיקרית של צבא מצרים, לאחר עשרות שנים שארצות הברית הייתה בפוזיציה הזו, הצליחה רוסיה לדחוף אותה הצידה. החוזים שנחתמו עם המצרים נוגעים בכלל המערכים וכוללים: מטוסי מיג M-29, 61 מסוקי קרב, שתי נושאות מסוקים, מערכות נ"מ S-300, עשרות רבות של טילי קרקע-אוויר S-23, מספר מאות של טילי אוויר-אוויר, כ־400

³⁶ https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12212824@egNews – איגרת מידע ממרכז הפיוס. (איגרת מטעם מרכז הפיוס מתאריך 15 בפברואר 2019).

³⁷ T. Snyder, "The road to unfreedom", *The Guardian* (April 2018).

³⁸ Joseph Nye - On Soft Power - <https://www.youtube.com/watch?v=58v19OtIIg&t=214s>

טנקים מסוג T-90. זהו שינוי מהותי של כל מערך השריון שמבוסס עד היום על האברמס האמריקני. מצרים היא רק דוגמה אחת מני רבות, הסכמי מכירת נשק נוספים בגדלים שונים נחתמו עם המדינות: לוב, סודאן, תורכיה, סוריה, לבנון (בדגש על מערכות טילים נגד טנקים ונגד ספינות), סעודיה, קטר, איחוד האמירויות, ירדן, עיראק ואיראן.³⁹

עם זאת, מכירת אמל"ח אינה מהווה את דריסת הרגל המרכזית של רוסיה במזרח התיכון וגם לא את היסוד הכלכלי. הכסף ממכירת אמל"ח תורם לכלכלה הרוסית אך לא בהיקפים מספקים. בשנים האחרונות יש כניסה מסיבית של ספקיות האנרגיה הרוסיות למרחב של המזרח התיכון. רוסיה נערכת להקמת עשרות פרויקטים בהיקפים גדולים, כגון תחנות כוח גרעיניות, פיתוח של שדות נפט ושדות גז והקמת צינורות אסטרטגיים ארוכי טווח. פרויקטים אלו הולכים להזרים עשרות מיליארדי דולרים, נוסף על כך, מתקנים אלו אמורים להעסיק עשרות אלפי עובדים שלא רק יבנו את כל תשתיות האנרגיה אלה גם ימשיכו לתפעל אותם לאחר הקמתם.

ניקח לדוגמה את פרויקט הגרעין האזרחי בסודאן; ב-2017 חתמו הרוסים על בניית מתקן גרעיני שיחל את עבודתו כבר ב-2026. המתקן יכלול ארבע כורים וייצר חשמל בהספק של 5 ג'יגה וואט. נוסף על המתקן הזה תבנה חברה רוסית מתקן להנזלת ולהובלת גז ממערב סודן, החברה הרוסית תחזיק כמעט במחצית מהמניות של החברה. תשתיות האנרגיה הרבות שאמורות להיות מופעלות במשך עשרות שנים על ידי הרוסים מבטיחים את הישארותה של רוסיה כשחקן המרכזי, ואף השחקן הבכיר, במזרח התיכון כולו.

תדמיתה של רוסיה לאחר ההתערבות בסוריה

כיצד מושפעת תדמיתה של רוסיה, אם בכלל, ממעורבותה בסוריה שעל פניו נראית כמעורבות צבאית בוטה, שיש עליה ביקורת חריפה ונוקבת רבה ממדינות הקואליציה ומארגוני זכויות אדם. יחד עם זאת היא גם כוללת הרכבים והיבטים פייסניים שנועדו לבנות ולשקם תשתיות ולעזור לאסד לאחד ולרפא את הקרעים הגדולים שנוצרו בעם הסורי. יותר מכך רוסיה היא הגורם המפייס המרכזי בתוך סוריה. כפי שציין ג'ון קרי באחד מנאומו, בכל יום עובדים מאות קצינים שמתכננים את האזורים הבאים שבהם

³⁹ צבי מגן, "המעורבות הרוסית בסוריה מגמותיה ותוצאותיה", *מערכות* 465 (2016) עמ' 4-11.

יצליחו להביא להסכמי שביתת אש, ומאות חיילים שעובדים על יישום ההסכמים באזורים שכבר נחתמו.⁴⁰

בנאומו של הנשיא פוטין מול בכירי החוקרים בכנס הנקרא "פורום וולדאי" בסוף 2017, ניתן היה לשמוע את תסכולו לגבי תדמיתה של רוסיה בזירה הבינלאומית. כבר בפתיחת דבריו ציין הנשיא ולדימיר פוטין את רצונו בכך שמדינות העולם יכירו ברוסיה כמעצמה שמשפיעה על הסדר היום-יומי ועל בניית העתיד. פוטין לא הסתיר את המצב הלא מקובל מבחינתו שרוסיה נמצאת בו כעת, תחת סנקציות כבדות ועם הרבה ביקורת שהיא סופגת ממדינות המערב. לדבריו מאז התפרקותה של ברית-המועצות, ארצות-הברית ומדינות המערב מובילות גישה אנטי-רוסית בוטה זאת למרות המאמצים הרבים שאותן עושה רוסיה כדי להתקרב למדינות אלו. פוטין ציין שלארצות-הברית יש גישה עוינת כלפי האינטרס והעם הרוסי והיא פועלת בחתרנות כדי לפגוע בביטחון הלאומי הרוסי.⁴¹

הלחימה בסוריה נתנה לרוסיה הזדמנות נוספת להראות למדינות נאט"ו שיש להם רצונות וערכים משותפים. כשהמלחמה בסוריה נכנסה לפריים של התקשורת העולמית ונכנסה כעניין מרכזי בסדר היום הבינלאומי, ראתה בכך רוסיה הזדמנות לשיפור תדמיתה בזירה הבינלאומית. הנשיא פוטין מצא נושא משותף שיכל להוביל לעשייה משותפת עם מדינות המערב. הוא רצה להפנות את מדינות הקואליציה להילחם יחד נגד ארגוני הטרור המרכזיים כגון דאעש וג'בהת אל-נצרה. פרט ללחימה, רצה פוטין שמדינות הקואליציה יהיו חלק בלתי נפרד מבנייה ומיישום הסכמי הפיוס בין משטר אסד לבין האזרחים המורדים. לאחר חילופי השלטון בארצות-הברית, כאשר נכנס הנשיא טראמפ לבית הלבן, נראה כי עלו סיכויי שיתוף הפעולה להילחם נגד ארגוני הטרור דאעש בין המעצמות. אך לאחר תקופה קצרה מאמץ זה עלה על שרטון. הסיבה המרכזית לחוסר ההצלחה בשיתוף הפעולה בין מוסקבה לווישניטון היא ניגוד האינטרסים בין שתי המדינות במזרח התיכון וחוסר הנכונות האמריקנית להסרת הסנקציות המוטלות על רוסיה.⁴²

פוטין ציין שהסנקציות שהוטלו על רוסיה לאחר התערבותה במלחמה באוקראינה ולאחר ההשתלטות על חצי האי קרים היו מהלך מתוכנן. לטענתו הסיבות

⁴⁰ Сирия - https://www.gazeta.ru/politics/2016/09/14_a_10193987.shtml

⁴¹ **рассорила Пентагон и Госдеп**: כתבה וביקורת של ארצות-הברית על הפעילות הרוסית בסוריה.

⁴² איתמר רבינוביץ' וצבי מגן, "רוסיה בזירה הבינלאומית לפי פוטין, מבט על, 985 (2017).

⁴² עודד ערן, ארצות-הברית והמעורבות הרוסית במזרח התיכון, הערכה האסטרטגית לישראל,

למשבר באוקראינה הן תוצאה הישירה של חתרנות מדינות נאט"ו בהובלת ארצות-הברית, הן אלו שהתסיסו את השטח באוקראינה וגרמו לרוסיה להתערב במלחמה.⁴³ גם כאשר רוסיה התערבה במלחמת האזרחים בסוריה, ולמרות הפעולות שהיא עשתה נגד ארגוני הטרור עולמיים, עלתה גברה הביקורת השלילית בכלל ערוצי התקשורת והמדיה בעולם. סוקרים ומומחים רבים כתבו מאמרים על כך שרוסיה חוזרת להגשמת האמביציות האימפריאליסטיות, בעזרת השפעה שלילית ובתוקפנות כלפי העמים והמדינות שסביבה.⁴⁴ רוסיה המשיכה לקבל ביקורת נוקבת מצד המדיה העולמית גם באירועים ממלכתיים שאותן אירחה.

כך למשל, לאחר לחימה ממושכת בפלמירה שוחררה העיר מארגון הטרור IGIL. לזכר הנופלים ובשם התקווה לחיי שלום ארגנו הרוסים קונצרט של מוסיקה קלסית. רשתות תקשורת עולמיות ועיתונים מובילים בעולם, כגון New York Times, The Guardian, Frankfurter Allgemeine Zeitung, ניצלו את ההזדמנות ותקפו את רוסיה בניגוד לציפיותיה. בעיתונים נכתב שהקונצרט נועד להסיט את תשומת הלב מהכישלונות ומאיהדיוק בהפצצות שהביאו להרג המוני, ובהסטת קשב מהאכזריות של בשאר אל אסד וצבאו. גם ארכיאולוגים מרחבי העולם הצטרפו להתקפה נגד רוסיה ושלחו מכתב שפורסם בכתבי עת מרכזיים, ובו הם דרשו להפסיק את המנדט הרוסי על עתיקות העיר פלמירה שרק שוחררה מארגון הטרור האכזר.⁴⁵

למרות הביקורת הרבה של מדינות ברית נאט"ו המציירת את רוסיה כמדינה צארית תוקפנית שרוצה לחזור לימיה כאימפריה כובשת, רוסיה ממשיכה לנסות למצב את תדמיתה כמדינה דומיננטית שצריכה לקחת חלק משמעותי ומוביל בסדר היום העולמי אך לא בעזרת כוחה ויכולותיה הצבאיות אלא בעזרת יכולותיה לקדם את העולם בטכנולוגיות מתקדמות.⁴⁶ יתר על כן, חרף הביקורת מן התקשורת הזרה, רוסיה ממשיכה לנסות להראות לעולם, שהיא זו שעצרה את המלחמה העקובה מדם בסוריה. היא זו שהניחה את התשתיות להליך הפיוס והיא זו שבונה אותו שלב אחר שלב. רוסיה ממצבת את מדיניות החוץ שלה כמדיניות פייסנית ולא תוקפנית כפי שמנסים להציגה.

כך למשל, ציין שר החוץ הרוסי שהתערבות הרוסית במלחמה באוקראינה נובעת רק מעצם דאגתם של הרוסים לאזרחים האוקראינים שאינם יכולים להגן על עצמם.

⁴³ רבינוביץ' ומגן, שם.

⁴⁴ Л.Р. Рустамова (2018)- МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ «МЯГКАЯ СИЛА» ВО ВЗАИМООТНОШЕНИЯХ ФРГ И МУСУЛЬМАНСКОГО МИРА, С 144-151, כתבה על שימוש ב"כוח רך".

⁴⁵ שם. שם.

⁴⁶ רבינוביץ' ומגן, שם.

יותר מכך, לפי דבריו של הנשיא פוטין, רוסיה מוכנה להוביל את הפסקת האש ולתת עזרה הומניטרית לאזרחיה של מזרח אוקראינה.⁴⁷

לאחר כמה ניסיונות כושלים, היו רבדים שבהם רוסיה הצליחה להצטייר כמדינה שעוסקת בהחזרת השקט ובייצוב הזירה הסורית. הראשון ביניהם הוא פירוז סוריה מהנשק הכימי, בעזרת לחץ רוסי כבד הסכים אסד להשמיד מעל 90% מהמאגר הכימי שהיה ברשותו.⁴⁸ מתן עזרה הומניטרית הוא הממד הנוסף שבו השיגה רוסיה הצלחה ויצרה כמה שיתופי פעולה עם מדינות המערב ביניהן ארצות-הברית. יחד עם זאת נוצר שיתוף פעולה בנושא עזרה הומניטרית עם ארגונים בין-לאומיים העוסקים בזכויות אדם, כגון הצלב האדום.

שיתופי פעולה אלו קורים באופן הבא: מיקום וזמן ההספקה נקבע על ידי מרכזי הפיוס הרוסי, לאחר קביעה זו נשלחות איגרות בכל דרכי התקשורת הקיימות בדגש על המדיה. כשהמשלוח מוכן יוצאים חיילי המשטרה הצבאית ביחד עם כל השותפים הקשורים בתהליך איסוף המוצרים והעזרה הרפואית, לשטח לחלוקה. מכיוון שרוסיה בנתה רשת תקשורת צמודה לאזרחי סוריה, כל משלוח הומניטרי גם אם רוסיה אינה קשורה אליו ישירות, עובר תיאום במרכזי הפיוס. הרוסים דואגים לכך שמשלוח זה לא יותקף במהלך התנועה לאזור המיועד. בעצם העיסוק שנוגע ישירות לזכויות אדם ולמתן עזרה לחלשים, ולמרות הביקורות הקשות על החוסר הבחנה בהפצצות של רוסיה בין ארגוני הטרור לבין המורדים הפשוטים, תדמיתה של רוסיה בעולם הולכת ומשתפרת.⁴⁹

סיכום

התפרקותה של ברית-המועצות כמעט והצליחה למחוק את רוסיה מהזירה הפוליטית הבין-לאומית. רוסיה איבדה כמעט לחלוטין את יכולת ההרתעה שלה לא רק מול מדינות המערב אלא גם מול מדינות שכנות קטנות שחלשות ממנה בכמה מונים, כגון צ'צ'ניה, גאורגיה, אוקראינה ועוד. לאחר כעשור שבו לא הצליחה רוסיה להתאושש מהמפלה הקשה שאותה ספגה עם התפרקות ברית-המועצות, סימנה כניסתו של ולדימיר פוטין לשלטון, את תחילת השינוי. לאחר שהצליח להשליט סדר בכאוס הפנימי שנוצר, החל

⁴⁷ УМНАЯ СИЛА» РОССИИ НАБИРАЕТ ОБОРОТЫ, Рустамова, Л. (2014)

№3(32), с-53-58 Право и управление. XXI

מלמן, ש.ס.⁴⁸

⁴⁹ כתבה על שימוש ב"כוח חכם", ש.ס.

פוטין לשלוח את הידיים הרוסיות מחוץ לגבולותיה של רוסיה. ראשית, החזיר לעצמו את השליטה בצ'צ'ניה ועימה את השליטה במשאבי הנפט הרבים שקיימים בה. במלחמת צ'צ'ניה השנייה החל הצבא הרוסי להראות הבאת ניצני הלמידה מקרבות העבר. עם הזמן, הכסף שרוסיה החלה להשקיע בצבא לטובת חידושו ולטובת הרפורמות הרבות שנעשו, נתן את אותותיהם. ב־2009 הביסה רוסיה את הצבא הגאורגי במלחמת בזק של חמישה ימים בלבד. מהירות, קטלניות, סימולטניות של הכוחות הלוחמים מכלל מערכי הצבא במקביל להפעלת מרכיבי כוח רכים הביאו לכניעתם המהירה של הממשלה ושל הצבא הגאורגי. למרות הגינויים הרבים ממדינות העולם, פוטין לא עצר, ואף הגדיל את המשאבים המושקעים בצבא.

ב־2014, נגד כל החוקים של הדין הבין־לאומי ונגד כל ההסכמות הבין־לאומיות, כבש פוטין בפעולה היברידיה מהירה את חצי האי קרים וסיפח אותו לרוסיה. בפעולה זו שבה הופעלו כוחות מיוחדים לכיבוש אתרים אסטרטגיים על הקרקע במקביל להפעלת פעולות רכות הפגין הצבא הרוסי את היכולות החדשות שאותן רכש בשנים האחרונות. לאחר פעולה זו חלק מהמדינות השכנות הגובלות ברוסיה חתמו על הסכמי הגנה עם ארצות־הברית. מדינות אירופה רבות בהובלת ארצות־הברית הפעילו סנקציות כלכליות קשות על רוסיה והשפיעו קשות כל הכלכלה הרוסית. יש הטוענים שסנקציות אלו גרמו לרוסים לפנות לשווקים חדשים ולייצר לעצמם הכנסות מפרויקטים ארוכי טווח, כגון הקמת תחנות כוח גרעיניות במזרח התיכון, הסכמי מכירת נשק בהיקפים גדולים ועוד. למרות הסכם ההגנה בין מדינות נאטו לאוקראינה אף מדינה לא הגיבה במהלך צבאי נגד הפעולה הרוסית. פוטין הבין שההרתעה הרוסית קמה לתחייה.

על אף שכניסתה של רוסיה והתערבותה הצבאית במלחמת האזרחים בסוריה הפתיעה רבים בעיניי, ניתן היה לצפות את המהלך הזה. לאחר ניסיונות רבים שבהם ניסה פוטין לשכנע את מדינות המערב ואת ארצות־הברית להפסיק את הסנקציות הכלכליות, פוטין הבין שאין לו מה להפסיד. הזירה הסורית הפכה לשדה אימונים גדול לצבא הרוסי. לראשונה מזה כשלושים שנה ואף יותר, רוסיה מנהלת מלחמה רחוק מגבולותיה. כל המלחמה מנוהלת ממפקדה ראשית אחת בפיקוח הדוק של הנשיא פוטין. פרט להפעלת פלטפורמות מלחמה חדשות הפועלות בהתקפות סימולטניות, פיתחה רוסיה משמעותית את הזרוע העוסקת בפעולות מלחמה "רכות" ובתוכה גם מלחמת המידע שנכנסה לאחרונה לדוקטרינה הסובייטית.

עיקר ההתקפות הרוסיות נעשות מן האוויר ומן הים, יש שימוש מועט מאוד בחיילים רוסים שנלחמים על הקרקע. רוסיה מפעילה את כוחה במהלומת אש ומודיעין וכך נמנעת מאבדות בקרב כוחותיה. הפעולה הרוסית התבררה כאפקטיבית מאוד נגד

כוחות בלתי סדורים. תוך זמן קצר החזירה רוסיה את השליטה ברוב השטח לנשיא אסד במינימום אבדות לכוחותיה. לאחר הטיית המאזניים בשטח לטובת צבא סוריה, רוסיה החלה לעסוק בהסדרת הליך פיוס וזאת במקביל להפעלת כוח אש נגד קבוצות טרור. לטובת ההליך הזה הוקמו מרכזי פיוס ברחבי סוריה והם אלו שמנהלים ומסדרים את ההסכמים בין הכוחות המורדים לבין צבא סוריה.

בחומרים הכתובים ניתן למצוא בעיקר את הצלחות המרכז ורק את הדברים הטובים שהוא עושה, לא ניתן למצוא את השיטות שבהם פועלים מרכזי הפיוס לשכנוע של ארגוני האופוזיציה לחתום על הסכמי שביתת אש וניתן לשער שהחשש מפגיעתה של רוסיה מניעה גורמים אלה לשתף פעולה עם היוזמה הרוסית.

נראה שרוסיה למדה היטב מהלקחים של המלחמות בעשורים האחרונים והתאימה עצמה למלחמות ההווה. בניין הכוח והפעלתו כפי שמופיע בדוקטרינה הרוסית החדשה שנכתבה על ידי הרמטכ"ל גראסימוב ואושרה על ידי הנשיא פוטין, הוכיחה עצמה כיעילה בלחימה נגד ארגוני טרור, ארגונים צבאיים אסימטריים. פרט ללחימה, נראה שרוסיה אכן עושה מאמץ גדול על מנת להביא לרגיעה בשטח הסורי. היא ממשיכה להשקיע מאמצים רבים הן בשמירת הסדר והן בהשלמת הסכמי פיוס עם ארגונים שטרם הורידו את נשקם. נוסף על כך רוסיה משקיע הון עתק בשיקום התשתיות ובשיקום העם הסורי. בעיניי, פעולות אלו מבטאות לא רק את הרצון הרוסי להצטייר כמעצמה שיכולה להביא סדר לאזורי סכסוך אלה גם את הצד ההומני שהעולם רוצה לראות במעצמת העל לגיטימית. אם אפגניסטאן היה אקורד הסיום של ברית המועצות, ייתכן שסוף מלחמת האזרחים בסוריה הוא אקורד הפתיחה של הפרוציה הרוסית החדשה.